

GÁT LÁS

Két héttel azelőtt, hogy Szindbádöt segéderőnek kihozta a lágerből a pervijpláni rendőrség, egy kezében kucsmát szorongató fiatalember lépett be a nyomozó osztály irodájába, és olyan személyt keresett, akinek megteheti beismerő vallomását.

Grisin osztályvezető főhadnagy intett Csimitának, a titkárnőnek, aki visszatekerte a kumiszos üveg tetejét, papírt fűzött be az írógépbe, körözgetett a nyakával, megtornáztatta ujjait és azt mondta a jövevénynek:

– Készen állok, polgártárs.

És Grigorij Kosincev nyugodt hangon beszélni kezdett:

Egy Ulan-Ude melletti faluban született. Tizenkét évesen elárvult. A hétosztályos iskola utolsó évét már egy csitai árvaházban fejezte be. Aztán bőripari technikumba került. A háború kitört, így a technikum hadianyaggyárrá változott. Tiszti börtáskákat készítettek. '42-ben lett tizennyolc éves, de olyan fontosnak ítélték a munkáját, hogy nem vitték el a frontra. Viszont '43 nyarán áthelyezték a gyár fő nyersanyag-beszállítójához, a pervijpláni Puskin Agrárkolhozhoz. Kosincev az állattenyésztő telepre került, ahol a burját Badma Sojdarbajev lett a brigádvezetője. Sojdarbajevnek van egy lánya: Jána. Kosincev beleszeretett. Jána elfogadta a fiú közeledését, bandymérkőzésekre¹ jártak, csónakázni a Bajkálra. A szülők azonban nem örültek, hogy idegen népből valót választ a lányuk. Egy hónapja feltűnt a színen egy Mansud nevezetű burját sofőr. Jána vele kezdett bandymérkőzésekre járni meg korcsolyázni. Kosincev kérte a lányt, szökjön meg vele, de az elutasította.

1 Jéglabda.

A rendőrségen való megjelenése előtti nap Kosincev a tevecsdórára vigyázott a sztyep-pén, Pervijplántól északkeletre. Épp puskával a kezében célzott egy csordát ijesztgető farkasra, mikor megjelent lóháton Mansud, aki munkahelyéről, a fuvarozó vállalatától tartott a kolhoztelep felé. Kosincev gondolkodás nélkül Mansudra irányozta a puska csövét és lőtt. Látta, a lovas meginog a nyeregben, de továbbhalad. Este behajtotta a tevéket a kolhoz karámjába, levetkőzött, megfürdött, evett, lefeküdt aludni. Reggel hallotta, amint az emberek beszélnek, hogy megtalálták Mansud holttestét. A lova őrizte. Kosincev úgy döntött, feladja magát. Ő ölte meg Mansudot, elismeri. Tettét nem tervezte meg, hirtelen fellobbant benne a düh, és már lőtt is.

– Kosincevet egy hétre rá el is ítélték. Nyolc évet kapott – mondja Ink hadnagy, az ideiglenes osztályvezető.

„Emberölésért nyolc év jár, de ha valaki késik a munkahelyéről, azért huszonöt év...” – fut át Szindbád, a szibériai detektív fején.

– Vitték az E-32-esbe.

Szindbád megremeg a halálláger említésére. Arca azonban rezenéstelen, mikor beszél:

– Valamit nem értek. Hogy lehet egy hét alatt kivizsgálni a körülményeket, vádemelési javaslatot tenni, vádat emelni, a tárgyalást lefolytatni, a fellebbezési kérelmet beadni, azt elbírálni...

Ink széttárja a kezét, mint egy szirti sas a szárnyát. Ezzel a mozdulattal állítja meg a másik hiábavaló felsorolását. Leveszi zakóját, feltűri ingujját, és nagy levegőt vesz:

– Valóban igaz. Meg kell ismerned államunk sajátos törvénykezési mechanizmusát. Amiket az előbb felsoroltál, azok a klasszikus nyugat-európai jogrend elemei. Nyilván ez határozza meg gondolkodásodat.

– Természetesen.

– Nos, ezek az elvek és intézmények nálunk is léteznek. Az ártatlanság vétele, a nyomozati szakasz különválasztása a bírótól, a bíró, az ügyész, a védő szerepének világos körülhatárolása és a többi, és a többi. A vádlottaknak nálunk is megvan a lehetőségük, hogy vagy elfogadják az állam által felajánlott és fizetett védőt, vagy maguk fogadnak fel egyet. Az ügyvédek természetesen politikailag függetlenek, például Szimonov, a legkeresettebb pervijpláni védőügyvéd még csak nem is párttag. Az igaz, hogy a Pártonkívüliek Sztálinista Blokkjának ő a városi alelnöke, de hát az államhoz való lojalitás elvárható, nem több ez, mint a törvényekhez való lojalitás. Minthogy azonban a mi jogrendszerünk nem tartalmazza az osztályelnyomás elemeit, egyrészt sokkal jobb esélyei vannak a magát megvédeni akaró, valóban ártatlan gyanúsítottaknak, másrészt lehetőséget adnak az ügymenet jelentős lerövidítésére. *Visinszkij*. Mond ez a név neked valamit?

– Semmit.

– Külügyminiszter-helyettes. Korábban ügyész volt. Hozzáértését és erkölcsi tisztaságát mi sem bizonyítja jobban, minthogy olyanok ellen képviselte a vádat, mint Kamejnev meg Buharin. Ezen kívül elméleti munkássága is rendkívül jelentős. Ő fogalmazta meg a *Visinszkij*-alaptételt. Így szól: „A beismerő vallomás minden bizonyíték királynője.”

– A beismerő vallomás nálunk is nagyon fontos tényező.

– Nyilván. Mi azonban bátran továbbmentünk. Bíróink akkor is ezt tartják szem előtt az ítélelhozatalnál, ha esetleg minden más körülmény ellentmond neki. Az ügymenet lerövidítésének másik eszköze a trojka. Ne a lovas szánra gondolj. A trojka, újabb nevén „Különleges Tanács” működésének lényege, hogy egy terület NKVD-, ügyészégi és pártképviseelője összeül és bizonyos ügyekben ítéletet hoznak. Ez történt Kosincev esetében is.

– A trojka bármikor közbeavatkozhat?

– Ha az ügynek politikai vetülete van.

– És melyik ügynek lehet politikai vetülete?

– Bármelyiknek.

Szindbád letöröl egy izzadságcseppet. Nem csattognak az írógépek, a csend bántóan megsűrűsödik a fülében. Nem tudja, rajta gúnyolódott-e Ink hadnagy, esetleg saját országán, vagy mindezt komolyan gondolta. Valami hasonlóra számított. És mégis, hogy megkapta, menekülne innen. Eszébe jutnak az olajban úszkáló csodás hagamakarikák. Ez ad erőt, hogy kimondja:

– Értem. Tudomásul veszem.

Bajár, a burját rendőrségi technikus arcán ekkor mint-ha egy szomorú mosoly suhanna át.

– És mi a gond Kosincevvel? Kiderült, hogy nem bűnös? – kérdi a detektív Inktől.

– Ellenkezőleg. Fennáll a lehetősége, hogy nagyobb a bűne, mint hirtelen felindulásból elkövetett emberölés.

Grisin születésnapját ünnepeltük a legénységi szálláson, lecsúszott jó pár kupica, és akkor jött a hír: Kosincev ellen körözési parancs van kiadva. Ugyanis megszőkött az E-32-esből.

– Ez hogy lehet? Az itteni lágerből évek óta egy embernek sikerült megszőköni, és állítólag később azt is elfogták. Az E-32-es pedig jóval szigorúbban védett láger.

– Igen. Azt mondják. Bár tulajdonképpen még senki nem látta. Fogalmunk sincs, hol van pontosan. Talán nem is létezik.

– Micsoda?

– Á, bolond gondolat. Elvitték oda Kosincevet, és másnap már meglépett. Jogos a feltetelezés, hogy nem csak olyan pillanatnyi zavartól megtévedt fickó ez a Kosincev. De Grisininnek még valami eszébe jutott. Hogy nem vizsgált meg egy körülményt! Azonnal menni akart újra ki a sztyeppére. Erővel visszahúztuk. Éjjel, részegen nyomozni nem célravezető. Grisin dörmögve lefeküdt. Álmában érte az agyvérzés. A befejezetlen ügy kínozhatta.

– Mi jutott Grisinin eszébe?

– Nem mértük meg, milyen messzire legeltette Kosincev a tevéket.

– Mitől milyen messzire?

– Mansud lovaglásának útvonalától. Mert ha lőtávolon kívül lovagolt...

– ...akkor Kosincevnek valamilyen ürüggyel magához kellett hívnia. Vagyis szó sincs hirtelen felindulásról.

– Így van.

– Vagy ki kellett mennie Mansud elé.

– De az állatokat nem hagyhatta magára.

– Igaz. Modellezni kell az esetet. Kihallgatások történtek?

– Természetesen. – Ink egy dossziét hoz el az asztaláról és Szindbádnak adja. – A tettest és akiknek köze lehet az ügghöz, kihallgattuk. Itt az irodán.

– Muszáj ezeket elolvasnom, hogy kéiben legyek.

– Mi is így terveztük. Ma beleásod magad az iratokba, mi addig az elmaradt papírmunkát végezzük. Holnap reggel munkához látunk. Kimegyünk a terepre.

– Még valami: a trojkától vissza lehet kérni az üggyet?

– Ilyenről még nem hallottam. De ha bármit találunk Kosincevvel kapcsolatban, továbbítjuk neki. Tudom, hogy a szökés miatt ennek egyelőre kétes értéke van, de azt akarom, s ennek az egész nyomozásnak az az értelme, hogy lássunk tisztábban, mire Grisin magához tér. Legalább ez ne terhelje.

Szindbád feláll, megrázza a fejét. Felsorolja magában a kapott információkat és fájdalmas izgalommal állapítja meg, hogy minden szempontból zavaros ügy közepébe csöppent.

Másnap reggel az osztályon. Csimita és Bajár a heverőn halkán, burjátul társalognak. Szindbád elropogtat egy darab fekete kenyeret. Aki hónapokon keresztül a láger ragadós, földízű, azonnal penészedő kenyérutánzatával volt kénytelen beérni, az nem tud betelni a valódi kenyérral, felfedezi, milyen utolérhetetlen és markáns íze van. Ráadásul nem bolti téglaveknyt, hanem házi cipót szerzett be.

Leül a két burját mellé, akik így már oroszul folytatják. A detektív érzi, nem csak nyelvet, témát is váltottak.

– Egy irkutszki elítélt azt mondta nekem a lágerben, hogy a burjátok tizedízig fel tudják sorolni elődeiket. Igaz ez? – kérdi Bajártól.

– A nemzetségek számon tarják az elődöket, ősokeket, főleg az alapító őst, az egyszer biztos, de mesébe illő is van közöttük. Például a hori burjátok vadlúdtól származtatják magukat.

– Te közös nemzetségbe tartozol Sojbardajevékkel?

– Nem. Apám délről érkezett Pervijplánba. De ismerem őket.

– És te, Csimita?

– Én Uszty-Ordában, a bajkálontúli burját területben születtem. Csak idén februárban jöttem ide dolgozni. Sem az itteni oroszokat, sem a burjátokat nem ismerem még. Kivéve a rendőrségi alkalmazottakat.

– A burját nők hogy viszonyulnak az orosz férfiak közeledéséhez? Persze, ahány férfi, annyiféle...

– Régen is előfordult, hogy burját nő orosz férfihoz ment feleségül. A vallási különbséget úgy hidalták át, hogy a nő megkeresztelkedett. Mostanság már csak egyszerűen össze kell iratkozni.

– Akkor Kosincev állítása, mely szerint a lány szülei nem akarták idegenrel összeadni a lányukat, kétséges lenne?

– Nem. Mert azért egy burját apa csak egy burját vőnek örül a legjobban.

– A szülők döntenek el a házasságot?

– Van beleszólásuk.

– Bajár, az áldozatot ismerted?

– Láttam Mansudot az állattenyésztő telepen. Pár szót váltottunk is. Hosszabb időt csak a boncteremben töltöttem el vele. De

ő elég hallgatag volt. Csak feküdt és a falat bámulta. (*A morbid tré-
fára Szindbád homlokráncolással, Csimita fintorral reagál.*) Sojdarbajev egyszer mesélt róla. Mansud Mongóliában született.

– Akkor nem is burját?

– Burjátok élnek Mongóliában, sőt még Kínában is.

– Hogy került ide?

– A szülei szöktek, mikor Unger² báró meg a forradalmárok közt kitört a harc. De itt rögtön meg is ölték őket a (*halkabban*) vörösök. Ebből ne hidd azt, hogy ellenforradalmárok lettek volna. Csak hát a polgárháborús zűrzavar ilyen. Az a hír terjedt el, hogy a mongolok támogatják Ungert. Kosincevhez hasonlóan Mansud is árvaházban nőtt fel, de ő nem Csitában, hanem Pervijplánban. Jó szakmát szerzett, sofőr lett.

– Sojdarbajevet honnan ismered?

– Még a kulákok elleni kampány idejéből.

A politikai vonatkozások úgy borítják el a Birodalomban élők mindennapjait, mint aknák a legelőt. Ha rálépsz, a pusztulásba visznek, de ha mindet ki akarod kerülni, nem jutsz előre.

– Miért jártál Sojdarbajevhez?

– Gyógyulni. Sojdarbajev apja, az öreg Sojdarbajev, minden fűszárlól meg tudja mondani, mire való. Még a pártbizottságból is felkeresik. Használ általában, amit ad. A burjátok még azt is mondják róla, hogy ismer egy gyógyforrás táplálta tavat a tajgában, ami-
ben ha valaki megfürdik, örök életű lesz.

A detektív Csimita és Bajár arcát fürkészi. Várja, mikor fognak nevetésben kitörni. De csak elgondolkodva hallgatnak.

– Hogy kell érteni ezt az örök életet?

– Nem fog meghalni soha, aki abban fürdik, úgy!

Szindbád nagy levegőt vesz. Szélesre húzódik a szája. Csimita és Bajár komoly marad.

– Ez valami vicc? Az előbb jöttél a hullával való megismerkedéssel, most meg az örök élettel. Ugye, ez is egy vicc.

– Nem vicc.

– De hát örök élet nincs!

– Honnan tudod? Még nem fürödtél abban a tóban. És én sem.

A rendőrség épülete előtt áll a GAZ-61-es, melyet látszólag épp leugrani készülő karos-
szériájáról Voskának³ becéznek. Előtte Foma, a sofőr.

– Lerobbant az autó? – kérdi Szindbád Inktől.

– A telephez vezető út most autóval járhatatlan. Megkértem Fomát, hogy a rendőrségi istállóból kerítsen három hátsólovat.

A detektív megvizsgálja a három jószágot. Kistermetű, mokány Bajkál lovak. Burjátok alatt látta már ezt a fajtát. Kettő kíváncsian tolja felé a fejét. A jobb szélső viszont a szemét forgatja. Ezt választja ki magának.

– Szindbád elvtárs, talán inkább emezt kellene... – szól rá Foma, de Ink gúnyos mo-
sollyal mutatja, hogy hagyja csak. Az öreg aggódva néz a detektívre. Bajár a fejét csóválja.

2 Önmagát Dzsingisz kán reinkarnációjának tartó, zavaros ideológiájú fehér tábornok.

3 Magyarul „Tetvecske”.

Szindbád elvezeti a kiválasztottat. Megsimogatja a hátát. Apró rángásokat érez, de az állat szeme nem dühöt, csak félelmet sugároz. Lassan száll föl, hadd szokják meg egymás közelségét, tömegét. A kantárt megakasztja könyökén és a zablához közel ragadja meg, lábát megfeszíti a kengyelben, csizmasarkát a jószág vékonyába vágja, és hátra dől. A ló felágaskodik, nyerít, kapálózik, mire a detektív azonnal előre, egészen az állat nyakára hajol, és érzi: az tisztában van gazdája erejével, hozzáértésével. Nagy nyerítésekkel kísérvé három kört tesznek meg a rendőrség előtt. Mikor megállnak, már nem a hátán hordozott idegen, hanem a kellemes mozgás megszűnt ingerli az állatot.

– Gyermekkoromat Bagdadban és a Folyóközben töltöttem. Sivatagi beduin telivéreken tanultam meg lovagolni. De úgy látom, boldogulni fogok ezzel is.

A három ló nyugodt tempóban lépeget a szyteppén. Ink hátán málhazsák, a vállpánt alatt izzad a hadnagy. Meleg van. A tegnapi tapogatózás után a tavasz rázuhant a vidékre. A hó alul átlátszó kásává válik, s ezen egyre vékonyodik a fehér hab. A magasban sas köröz, aztán elkap egy súlyát megtartani képes légáramot és így a környezet olyan moccsatlan része lesz, mint a Kongora-hegy, a város barna-fehér épületsora, vagy az elvesző-előbújó szyteppe-utak kereszteződésénél rakott obo halmok. Szindbád tudja, ezekre a szellemeket kérlelő kőhalmocskákra a hatalom viszolyogva néz, és veszélybe sodorja magát, aki áldoz előtük, mégis új kendőt lát az egyikken lobogni.

Az állattenyésztő telep karámjai és a mellette sorakozó jurták lassan nőnek. A detektív már lágernyikként,⁴ az erdőirtásra tartván is észrevette: feltűnik valami a távolban, felbecsülí, mennyi idő, míg odaérnek, és végül annak a kétszerese sem lesz elég. Elmondja ezt Inknek, aki azonnal érti, mire gondol.

– Burjátában nagyon tiszta és száraz a levegő, így messzire ellátni. Messzebbre, mint a te hazádban.

Szindbádot bántja a lekicsinylő megjegyzés.

4 Elítélt a lágerben.

Bajár felemeli kezét. Megállnak.

– Láttok ostort a középső jurta bejárata fölött?

Ink előkapja távcsövét.

– Nem.

– Mit jelentene az? – kérdi Szindbád Bajártól.

– Hogy a férj kedvét leli a feleségében.

– Kikürtölik a világnak?

– Te szeretnéd, ha olyankor rád törne valaki?

A jurták előtt tevék legelnek. Néhány szabadon, mások méretes karóhoz kötve. Az érkezőket figyelik. Az egyik karámban birkák bégetnek, a másikban szarvasmarhák bólogatnak. Van köztük egy jak is.

A három jurta egyforma. Ponyvájuk hófehér, alatta néhol kilátszik a szürkés ne-mezréteg. A bejáratok délre néznek. Kékek és díszesen faragottak. Kilép egy lány, s ekkor látszik, hogy az ajtók kifelés és befelés is nyílnak. A jurták tetején kötelekkel mozgatható ponyvadarab, annyira van kihúzva, hogy egy vaskémény kiférjen.

– Jána Sojdarbajev – mutatkozik be Szindbádnak a lány. Aztán Inkhez fordul, akivel már ismerősként beszél. Készségesen elmondja, ki hol van, de közben egy tülköt tart a kezében, melyből egy tevecsikó szopik. Megjelenik Sojdarbajev, a telep brigádvezetője, mintha csak megérezné, hogy róla van szó. Kezet fog velük és betessékeli őket.

A házigazda alacsony ember. Feje kerek, szakálla hegyes, bajusza ritkás. Szeme keskeny, mintha hiányozna felső szemhéja. Szindbádnak már a lágerben is az volt az érzése, ha burjátokkal beszélt, hogy mást gondolnak, mint amit mondanak, hogy be akarják csapni. A szemük állásából képzelet ezt. Pedig emlékszik a beregi

paraszteberekre, akik aszalt szilvát, tésztaként nyújtható és vágható szilvalekvárt és – feketén – szilvapálinkát árultak a nyárligeti piacon. Azok szeme is ilyen volt.

Sojdarbajev brigádvezető a vendégeit fürkészi és közben a kolhoz ügyeiről beszél: miként fogják pótolni a háborús kényszer miatt levágott tenyészállatokat, hogy sajnós a végéhez közeledik a tevetartás Burjátíában, és hogy nagyon kellene legalább egy kis eső a nyáron.

Megjelenik a felesége. Az európai ruhába öltözött férjével ellentétben az asszonyon degel van.⁵ Kopott, de még látszanak rajta a tulipános hímzések.

5 Kaftánhoz hasonló, bokáig érő ruhadarab.

– Készítsek orosz teát? – kérdezi, mire a három rendőr biztosítja, hogy jó lesz a burját is.

Hatalmas teáskannához hasonló dobkályha előtt ülnek. Ahol a kannából az italt kiöntik, ott van a füstelvezető cső. A fűtőalkalmatosság tetejét leveszi az asszony, lepény formájú szárított teveürüléket dob bele, ami azonnal fellángol és felmelegíti a lavórhoz hasonló bádogében lévő fehér folyadékot.

Szindbádnak eszébe jut a Hazim bég társaságában megtett utazás a Tigris és az Eufrátesz összefolyásánál lévő mocsárvidékre.

Apja csónakkal járta a vízből szigetekként kiemelkedő, két oldalt behajtott pálmalevélhez hasonló nádkunyhókat, és gyógyított. Akinek volt pénze, azt pénzért, akinek nem volt, azt áldásért.

A bég utasítgatott, igazgatott, adóhátralékosokat fenyegetett.

Szindbád apjával tartott, s míg az betegeket vizsgálta, ő nézelődött. Bár a Hétértelmű Könyv tisztátalannak ítélt minden állatot, az itt élők, a madanok, nagy becsben tartották a bivalyt. Tejéért (amit fölforraltak és cukorral édesítettek), bőréért. És ürülékéért. Kislányok, fejükön szurkos kosárral, szedték össze az elhullajtott ürülékdarabokat. Amivel az asszonyok a házfalon lévő hézagokat tömték be, vagy nádmorzsalékkal és szalmával összekeverve lepényt formáltak belőle. A napon kiszáritott lepényekkel agyagedényeket égettek ki, főztek és a házikót fűtötték. Kellemetlen, csípős szag terjengett ilyenkor, de legalább a moszkítókat távol tartotta.

Nyárligeten a polgárnép szemet vásárolt. A szegényebbek, a bokortanyák lakói az utakat szegélyező fasorok akácaival kezdték a fűtést. Amikor a jegyző által engedélyezett mennyiség elfogyott, vagy lopkodni kezdtek a szomszéd határból (az ottaniak meg az övékből loptak), vagy átálltak tengericsutkára, tengeriszárra. Ha azt is mind elégették, összegyűlt három család, hogy közösen „befűjják” a házat. Azért ilyenkor is be-be kellett gyűjtani, ha mást nem, legalább a sparheltot. Abba már került minden: forgács, kerítésléc, foszló kőtél, szalma. És száraz tehénürülék is.

Sojdarbajev felesége az italt merőkanállal magasba emeli és visszaönti. Addig csinálja, míg az kellően habos lesz. Akkor fül nélküli, bő szájú bögrét tölt meg vele. Szindbád megköstolja. Sós, vajjas, birkaaggyús íze van. Sojdarbajev fánkyszerű kis süteményt is kínál. Kockacukorral. Egy fánk – egy kockacukor.

A brigádvezető újra a telep gondjait veszi elő: betegségekről beszél és arról, hogy megy az áttérés a csordatereléses vándorló életmódról a takarmánytermeléses letelepedettre.

– Felügyelő elvtárs. Valami nem állja meg a helyét abból, amit a múltkor mondtam? – kérdi Sojdarbajev Inktől, mikor úgy véli, túl vannak az illendő bevezetésen.

– Ezt maga talán jobban tudja. Hallotta, mi történt Grisinnel?

– Igen. Szomorúak vagyunk.

– Még él. Nem kell temetni. Grisin utolsó gondolata az volt, hogy utána kell nézni néhány dolognak Mansud halálával kapcsolatban. Mi a véleménye erről? – és a málhazsákból előhúzza a gyilkos fegyvert, amit Kosincev adott le a rendőrségen.

– Az első puskám volt a kolhozban. Tíz évig használtam. Orosz gyártmányú Bernolka. Még '14 előtről.

– Biztonságos?

– Nagyon. Azért adjuk mindig a kezdőknek.

– Mennyi a lőtávolsága?

- 450 méter.
- Meg kell mérnünk, milyen távol volt Kosincev Mansud útvonalától a teherautó-te-leptől ide. Az ön lányához.
- Értem.
- Nem érdekli?
- Micsoda?
- Hogy miért kell megmérnünk.
- *(nyugodtan kortyol a vajas teából, tör a fánkából)* Ha elmondhatja, elmondja.
- Ha Kosincev nem tudta a tevék mellől lelőni Mansudot, magához kellett csálnia. Ez súlyosabb bűn, mint ami alapján elítélték.
- Értem – mondja Sojdarbajev. Szindbád elutasítást érez hangjában. Amit gyakorta tapasztalt Nyárligeten is.
- Az emberek kétféleképpen viszonyulnak a rendőrséghez.
- Vagy belé helyezik bizalmukat, mint valami nagy, közös apába, aki képes megszüntetni az életben bekövetkezett zavart, vagy úgy gondolják: „Van elég bajom, és még ezek is a nyakunkra jönnek!”
- Mindkettő lehet az ártatlan hozzáállása. És a bűnösé is.
- Az emberek néha a legváratlanabb pillanatban ajándékozzák meg a rendőrséget a bizalmukkal és tiszteletükkel, néha pedig, mikor semmi okuk nem lenne rá, elutasítók. Vagy ami még rosszabb: passzívok.
- Szindbád tudja, nem feltétlen bűnösök az elutasítók, és nem feltétlen ártatlanok a segítőkészek. Mert amilyen sokrétű az ember személyisége, épp oly sokrétű a bűnösé. S mint-hogy minden bűnös ember is, ez a két külön-külön is talányos összetevő keveredése ugyan-csak feladhatja a leckét.
- Valami hasonlót érezhet Ink is, mert szükségesnek találja biztatni Sojdarbejevet.
- Fontos kiderítenünk, Kosincev milyen indítékból és hogyan hajtotta végre tettét. Ez magának sem mindegy. Hisz Mansud a veje lehetett volna.
- Igen – mondja a brigádvezető szárazon.

Szindbád felemeli ujját, s mikor Ink ezt észrevéve bólint, a detektív izgatottan felteszi végre első nyomozói kérdését:

- Kosincev jól bánt a Bernolkával?
- Jól. Ellenőriztem.
- Hogyan?
- Van feljebb egy használaton kívüli karám. Annak a gerendáira lőtt.
- A pásztoroknál mindig van fegyver?
- Az állatok tereléséhez nem kell puska. Csak a farkasok ellen.
- Sok farkastámadás van?
- Kevesebb, mint régen. Nyáron alig. De télen néha megvesznek.
- Tehát nincs benne semmi szokatlan, hogy Kosincevnél fegyver volt.
- Nincs.
- Ön ajánlotta neki?
- Nem. Ő kérte.
- Mit tud kezdeni a farkas a tevével?
- A farkas okos. Kifigyeli, melyik tevecsdobában van beteg vagy fiatal állat. Ahol még vadon élnek tevék, ott a csorda a gyengébbeket védve inkább kitér a támadás elől, menekül, de itt nem vonulhat szabadon. A farkas farkában támad. A kiszemelt jószágok a farkába harapnak. Az ellen nehéz védekezni. Harapják, marják, kifárasztják. Ha földre kerül az állat, már reménytelen a helyzete.
- Mikor egy télen a Kárpátokban nyomoztam, az emberek panaszkodtak, hogy nincs nyugtuk a farkasoktól. De nem a birkákat ették meg, hanem a kutyákat. Csodálkoztam. Kannibál lenne a farkas? Hiszen a farkas meg a kutya majdhogynem ugyanaz az állat.
- Igaz. Az egyik barátom Proletarszk mellett farkas kanokat pároztatott németjuhász szukákkal. Erős, okos kölykök születtek.

Szindbád elsoroltatja Sojdarbajevvel az összes farkassal kapcsolatos élményét, mikor találkozott először velük, hányat ölt meg, milyen történeteket meséltek a farkasokról a régiiek. És a házigazda már a combját csapkodja egy izgalmasabb résznél, már burját szavakat sző a beszédjébe.

– Akkor talán vezessen el minket oda, ahol Kosincev a tevékre vigyázott – szakítja félbe Ink.

- Mi volt ez? – kérdi Ink Szindbádtól a jurtából kilépve.
- Micsoda?
- A nagy eszmecsere a farkasokról. Nem farkasok után kutatunk!
- Tudom.
- Nálatok így nyomoznak?
- Én igen.
- Így sosem érünk az ügy végére. Legközelebb meggondolom, engedem-e, hogy te is feltedd a kérdéseidet.
- Értem. Mellesleg el ne felejtjük: Kosincev *maga kérte* a fegyvert.

A három rendőr és Sojdarbajev lóra száll. Egy hófehér paripa figyeli őket. A kanca alatt a csikója szopik. Elhúzzák tőle a csikót, hogy a szopás hatására megindult tejet egy vödörbe folyassák. Kumisz lesz majd belőle. A paripa mellett egy másik anyaállat is van. Egy tevekancsa. Hátsó lábai összekötve. Jána az oldalát simogatja s közben a csecsbimbókhoz tereli a tevecsikót. Az anya rázza magát, fújtat. Aztán megnyugszik. Szindbádék elbűvölten figyelik, ahogy a kis állat az éltető táplálékot habzsolja. Jána kioldja a kötelet. A felnőtt állat ekkor a csikót félrelökve arrébbáll. A kis teve panaszosan sipítózva néz utána.

– Nem és nem akarja elfogadni a kölykét! – mondja mérgesen a brigádvezető. – Hiába folyamodunk fufangokhoz.

6 Szibériai mormota.

Tarbagánok⁶ fütttyentgetése közben érkeznek el egy majdnem a földig hajló nyírfához. A fán is színes kendő. A burjátok ezt a legközöségesebb, leggyakoribb növényt tartják szentnek. Szindbád nem kezdi tudakolni, miért, nem is értenék a kérdését.

A sárgás-zöld fű stadion nagyságú területen látszik. A detektív megérinti: száraz. Erős hagymaillatot érez.

– Vadhagyma – adja meg a választ Sojdarbajev. – A tevék imádják.

– Azért küldték Kosincevet ide legeltetni, mert itt olvadt el először a hó?

– Itt egyáltalán nem volt. A szél egyes helyeken felhalmozza a havat, másutt meg elsöpri. Régen ezeken legelve vészelt át a teve a telet. Most már gyűjtjük a szénát, de ha lehet, legeltetünk is.

– Kosincev ló- vagy teveháton terelte az állatokat?

– Teveháton.

A detektív kihúz egy vadhagymát. Már rothad. Mindenfelé lapos ürülék.

– A felállás a következő – osztja ki Ink a feladatokat. – Bajár, lóháton elvágatsz a fuvarozó vállalathoz. Onnan pedig a jurták felé veszed az irányt. A legrövidebb utat kell választanod. (*Sojdarbajevnek*) – A múltkor azt mondta, Mansud naponta jött Jánához. Mindig ugyanazon az útvonalon érkezett?

– Nem figyeltem, de miért tekergett volna?

– Véletlenül.

– A burjátoknak olyan a sztyeppe, mint egy térkép, minden bokorhoz, tarbagánkotörékhez, fűcsomóhoz be tudjuk tájolni magunkat.

– És ha hó fedi a sztyeppét?

– Akkor meg látszanak a patanyomok.

– Meg fogom találni Mansud lovának a nyomát – kiált Bajár. – Nyugodt lehetsz. Ha esetleg több is vezetne a kolhoztelep felé, azon fogok haladni, amelyik ide a legközelebb esik.

– Bölcs gondolat – helyesel Ink. – A jelzőlövésre állj meg! (*a brigádvezető felé fordulva*) Azt mondta az első kihallgatáson, hogy Mansud és Kosincev beszélő viszonyban voltak egymással.

– Kezet fogtak, ha találkoztak. És ha úgy alakult, egymás mellett itták meg a teát. Azt hittük, az orosz beletörődött a sorsába.

– Tehát elképzelhető, hogy a gyilkosság előtti nap Kosincev félrehívta Mansudot annyi időre, míg elmondta, másnap négy szemközt, mint férfi a férfival, szeretné vele tisztázni a dolgot?

– Elképzelhető.

Sojdarbajev és Ink rágyújt. Szindbád is kap a brigádvezető Kazbehjéből. Megszagolja, pár dohánymorzsát az orrlyukába tapaszt, a cigarettát pedig légernyik szokás szerint elrejtja a kabátjába. Aztán észbe kap, előhúzza, odatartja az Ink kezében égő gyufa fölé.

– És mi lesz most? – kérdezi a hadnagytól.

– Mi lenne? Amikor a legközelebb van, leadunk egy jelzőlövést. Bajár megáll. Aztán lemérjük, mennyire van tőlünk. Ha többre, mint 450 méter, akkor már tudjuk, hogy Kosincevnek ide kellett hívnia Mansudot.

– Nem tudjuk pontosan, a füves terület melyik részén állt Kosincev.

– Ilyen esetekben úgy kell kiválasztani a kiindulási pontot, hogy az a gyanúsítottnak legyen kedvező. Vagyis onnan fogjuk kezdeni a mérést, ahol, Bajár irányába, a hó széle van.

– Lépésszámlálással?

– Igen. Szibériában 70 centiméter egy átlagos lépéshossz. Magyarországon nem?

– De igen.

– 450 osztva 0,7-el, az annyi, mint... 640 körül.

– Így van – mondja a detektív és lehajtott fejjel fújja ki a füstöt, mely így visszatér az orrába.

Ink felemeli a távcsövet, hűmmög, mikor megtalálja a város túlsó vége felől közeledő Bajárt. Lekapja a távcsövet.

– Tessék! Ki vele! Mi bajod?

– Semmi, csak... Az a lőtávolság. A tényleges lőtávolság függ attól, milyen a fegyver, különösen a cső állapota, milyen a lövedék fajtája és minősége, hogyan tartják a fegyvert, van-e szél, s ha igen, merről fúj...

– Jó. Mondj biztosabbat az én módszeremnél!

– A legbiztosabbra akkor mennénk, ha rálőnénk Bajárra.

– Vaktölténnyel?

– Dehogyan! Élessel!

Ink és a brigádvezető kitágult szemmel néznek egymásra az eszelős ötlet hallatán.

– Persze nem egyszer. Sokszor. Az összes golyót ellőnénk, amit Kosincev leadott a rendőrségen. Ha eltalálnánk Bajárt, pláne, ha halálosan megsebesítenénk, kétséget kizáróan bebizonyosodna, hogy Kosincev is megtehetette Mansuddal.

Ink hátrébb lép. Magában szentséggel. Szindbád folytatja:

– Csak hát egy embert nem illik feláldozni még a nyomozás érdekében sem. Bábut kel-lene készíteni, arra lövöldözni.

Ink széttárja a karját és „Kellene nekem ezt kihozni a lágerből!” pillantással fordul Sojdarbajevhez. De a brigádvezetőnél nem talál megértésre. Mert az gondolkodik, majd azt mondja (*nem Inknek, hanem Szindbádnak*):

– Én nyírfaágakból tudok bábuformát csinálni.

Nyárligeten kiszélesítik a hívták azokat a szalmaemberkéket, amiket téltemetéskor a főtéren elégettek. Ha Sojdarbajevnek rendelkezésére állt volna néhány szakadt ruhadarab, az ő alkotása sem maradt volna el ezektől: a figura keze, lába, törzse, feje így is jól kivehető.

Bajárt magukhoz hívják, elmondják a tervet, az bölint, és a bábuval visszavágtat. Felállítja az útvonalon, majd elnyargal biztonságos távolságra.

A Bernolkával felváltva lő Ink és Sojdarbajev. Egy próbálkozást Szindbádnak is engednek.

– Nincs nyoma lövedéknek – mondja Ink, miután alaposan megvizsgálta a bábút. A többiek is erre a megállapításra jutnak.

– Akkor tehát megdőlt a hirtelen felindulásból elkövetett emberölés.

Szindbád a tarkóját vakarja. Ink mérgesen veti oda:

– Már megint van valami?!

– A kérdés az: szokták-e a tevéket patkolni.

– Nem szokták – feleli Sojdarbajev. – A tevének ehhez gyenge a lába.

– Idefelé pata nélküli állatnyomokat láttam a hóban.

– A teve lábnyoma almához hasonlít.

– Olyanokat. Gyermekkoromban néhány évet Bagdadban töltöttem, apám a kormányzó orvosa volt. Az arabiai tevék patájára már nem emlékszem, de a nyelvükre igen. A tüskés bokrokról és a kövek közül is kihálászta az ehető leveleket, fűszálakat. Havas sztyeppén tud legelni a teve?

– Kikotorja orrával a füvet. Fagyottan is képes megemészteni.

– Kosincev tevéi elhagyhatták a hómentes részt és elbarangolhattak a város felé. És akkor...

– ...legeltetés közben is közelebb kerülhetett Mansud útvonalához – vágja közbe Ink bosszúsán. – Tehát mégis lehet hirtelen felindulás.

A jurtákhoz tartván Sojdarbajev leterít egy tarbagánt.

– Most bújjik elő. Ki kell használni, ha puskacső elé kerül, mert nagyon óvatos állat, messziről megérzi, ha ember közelít felé.

Szindbád azt kérdi tőle:

– A jegyzőkönyv szerint nem akarták a lányukat Kosincevhez adni, mert az egy nagyszájú, üres fejű alak.

– Dicsekedett, hogy ő ezt is meg azt is megcsinálja, és ő mindenféle állathoz ért, de amikor egyszer a birkanyáját rábíztuk, hajnalra tudtuk összetereelni az jószágokat.

– Tökéletlen, kapkodó fickó volt?

– Igen. De néha meg elbambult, mintha azt se tudná, hol van.

– Kérdezte, ilyenkor mi jár a fejében?

– Minek? Az elbambulások után meg ideges lett, nem találta a helyét, és nem jutottak eszébe a szavak, vagy eltévesztette őket.

– Ezen nincs mit csodálkozni, nem volt ideje tökéletesen megtanulni burjátul.

– Ő a mi nyelvünkön egy szót sem tudott, ha tízen voltunk burjátok a jurtában, miatta akkor is oroszul kellett beszélünk.

– Nem ez volt az igazi ok, amiért ellenezte a házasságot?

– Nem. Mert ugyanakkor semmivel nem volt hitványabb, mit a többi. Nem duhajkodott. A jelenlétünkben mértékkel ivott. Azt néha éreztem rajta, hogy idejövétel előtt nyalt egy kis vodkát, de le sosem itta magát. Még spicces sem volt. Csak olyan harsány. És maga is tudja, a háború miatt milyen férfihiány van. Nekem fiam nincs, de egy fiúunokát kiköveletek a sorsból. Jána nem maradhat pártában. Elvette volna Kosincev, aztán meglátuk volna, mi történik. Ha rendesen élnek, hálát adunk a sorsnak. Ha Kosincev elzúllik és elhagyja a családját, amit sokan tesznek, mióta bejött az a törvény, hogy a férjnek nem kell tartásdíjat fizetnie, akkor Jána meg a gyerek visszaköltöznek hozzánk. Legalább mi burját embert nevelünk belőle. *(észbe kapva)* Elnézést, elvtárs, nehogy félreértse, semmi bajom az oroszokkal, vagy bármelyik néppel, persze a németeket leszámítva, hogy pusztulna el mind, de mégiscsak szép lenne, ha a saját nyelvemen szólhatnék az unokámhoz.

– Mansuddal könnyebb dolga lett volna ebből a szempontból.

– Dehogy! Mansud is csak oroszul beszélt. Na, mondott néha pár burját szót, hogy hízelegjen nekünk.

– Pedig ő burját volt.
 – A pervijpláni vasútállomáson csecsemőként vette fel a földről egy vöröskatona, miután... szóval... a szülei nem akartak adni a kenyerekből a katonának, aki ezért őket... Szóval az a katona bevitte a csecsemőt az árvaházba. Ott a Mansud nevet kapta, mert burjátnek gondolták, pedig lehetett tatár, kazah, kirgiz vagy mit tudom én még miféle is. Nem lehet azt ránézésre megállapítani, ki a mongol, ki nem. Azt állította, Mongóliából menekültek a szülei. De honnan tudhatná ő ezt?
 – És az árvaházban csak oroszul tanították meg.
 – Így van. Mansud nem volt jobb kérő. És a lányom szíve ráadásul Kosincevhez húzott. Szindbád megállítja a lovát és megfogja a brigádvezető kezét. Tagoltan és mérgesen vágja a fejéhez:
 – Akkor meg mi a fenének nem engedték a házasságot!? Ha nem dühödik meg az elutasítás miatt Kosincev, még mindig élne Mansud.
 – *(kétségbeesett indulattal)* Azt hiszi, nem tudom? Hogy nem rágom magam ezen minden éjjel. Hogy nem sírok a bűnöm miatt, mint egy kölyök? De hát lehet egy asszonnal beszélni? Ha az a fejébe vesz valamit...
 – Ohó! A jegyzőkönyvnek azt vallotta, maga is és a felesége is Kosincev ellen voltak!
 – Hazudtam! Büntessenek meg érte! – s megsarkantyúzva a lovát elvágat a telep felé.

– Nem kellett volna felelősségre vonnom – mondja Szindbád Bajárnak. – Biztos ők is harcoltak a szüleikkel, mikor azok beleszóltak, kivel házasodjanak, de mikor az ő gyermekük kerül eladósorba, ugyanazt csinálták. Ez megy Burjátíában, ez megy az én hazámban. Mindenütt a világon.

Bajár bólogat. A bólogatás szinkronban van lova fejmozgásával.

– Valami feltűnt nekem – szólal meg Szindbád. – Arról beszélünk, burját volt-e Mansud vagy sem, erre a brigádvezető azt mondta: „nem lehet azt ránézésre megmondani, ki *mongol*, ki nem...” Ti valójában burjátnek vagy mongolnak tartjátok magatokat?

– Burjátnek! – feleli Bajár, majd amikor látja, hogy Ink hallótávolságon kívül van, odaúgja a detektívnek: – De legalább annyira mongolnak.

Sojdarbajev felvágja a tarbagán hasát, kihúzza a beleit s a helyükre bedob egy kis sót meg két izzó kődarabot. Összevarrja az állatkát, mire az a sístergő kövek által keltett vérpárártól úgy felfújódik, akár egy léggömb. Akkor a tűz fölé tartja, s a szőrt leégetve megpörköli a bőrét. Az asszony kumiszt töltöget. A férfi négybe vágja a pecsenyét, és a rendőrök meg a házigazda nekilátnak a tarbagánhús rágásához. Szíjas a hús, farkasállkapocsnak való. Viszont annyira sós és égett, hogy nincs kellemetlen mellékíze.

A nap süt, gőzölög a sztyeppe.

Sojdarbajev megfogja az egyik követ, ami a tarbagánban volt. Odaadja Bajárnak, aki továbbadja Szindbádnak.

– Mit csináljak vele? – kérdi a detektív a brigádvezetőtől.

– Tartsa egy kicsit. Megvédi a betegségektől.

– Mi van ebben a kőben?

– Fogalmam sincs. Babona.

Szindbád, aki irtózik minden irracionális elképzeléstől, Ink kezébe nyomja a kődarabot.

Folytatjuk

Csabai László (1969): Nyíregyházán élő író, nyelvtanár. Legutóbbi kötete: *Szindbád, a detektív* (Magvető, 2010).